

9086

28 MAY 2004

NOTE MEDICO-ISTORICE ROMÂNÔ-RUSE 1

de Decent Dr. VALERIU L. BOLOGA
și Dr. ALEX. BACLAJANSCHII

I.

Contribuțiuni bibliografice la istoria medicinei în Basarabia și la istoria molimelor din armatele rusești cari ocupaseră Principatele în 1829.

Mișcarea medico-istorică, reînviată în Apus și pornită spre o dezvoltare intensă în ultimii 10 ani, se resimte tot mai mult și în lumea intelectuală rusească, atât în Uniunea Republicelor Sovietice, cât și în cercurile refugiaților Ruși. Aceștia din urmă au dat, unii, în ultimul timp vreo câteva contribuții interesante, dintre care una referitoare la epidemia de ciumă din 1829, care a bântuit în deosebi în Moldova, merită să revenim cu altă ocazie asupra ei mai amănunțit. În Rusia sovietică istoria științelor a luat un avânt remarcabil, grație lucrărilor comitetului științifico-istoric al Academiei de Științe rusești, comitet înființat în 1926 și condus de savantul Oldembourg. În Moscova există o catedră de istorie medicinei al cărei titular e prof. *Lachtin*. După informațiile ce le avem din revistele de specialitate străine, această catedră e în curs de reorganizare și e probabil că în curând îi va fi atașat și un

1 Extras din *Clujul Medical* nr. 3 din
Martie 1930

instituit bine utilat. Tot în Moscova există de vreo doi ani un muzeu istoric al igienei, despre care revistele medico-istorice scriu că e bine alcătuit, și a cărui conducere o are prof. german Zeiss. Toate aceste comisii și instituții dezvoltă o activitate literară, care nu adeseori, prin lucrările care se referă la Rusia meridională și Basarabia prezintă un interes științific și pentru noi.

De curând a apărut în Moscova în editura comisariatului sănătății publice, o lucrare bibliografică:

Prof. D. M. Rosisky „Bibliograficeski Ukazatel Ruškoj Literaturăi po Istorii Medicinăi s. 1789 g. do. 1928 g.” (Îndreptar bibliografic al literaturii rusești despre istoria medicinei dela anul 1789—1928) 8°, 55 p., Moscova 1928.

Această lucrare ne dă și bibliografia unor lucrări medicale și medico-istorice, care se referă la istoria medicinei, epidemiologia istorică și folklorul medical al Basarabiei, sau al provinciilor rusești limitrofe.

De oarece toată literatura medicală și medico-istorică a Basarabiei e aproape complet nestudiată, rămânând astfel o lacună simțită în istoriografia medicală a României întregite, am crezut că ar fi util să extragem din bibliografia lui Rosisky toate acele lucrări care ar putea să umple acest gol. Afară de aceea mai adăugăm vreo câteva lucrări care intră în această categorie și pe care le-am găsit indicate în alte izvoare.

*I. Din bibliografia prof. Rosisky *)*

1. *Archanghelschi Ci. I.* Epidemiile de holeră în Rusia europeană în timp de 50 ani dela 1823—1872,

*) De oarece cititorii „Clujului Medical” în marea lor majoritate nu cunosc limba ruscă, am crezut că e inutil să mai dăm numele și titlurile în rusește. Titlurile rusești se pot găsi în cartea originală a lui Rosisky, care se află în biblioteca Institutului de Istoria Medicinei.

„Archiva medicinei legale“ 1893 V. II, III, 1874 v. I. („Archiv sudevnoi mediŭinai“).

2. *Belilorschi V. D.* „Ciuma bubonică în Odesa în veacul XIX. O scurtă expunere din p. d. v. istorico-epidemiologic, „Ruschii Vracii“ 1902, Nr. 47.

3. *Busnev V. F.* „Despre medicina populară la mănăstirile pravoslavnice“, „Vraci“ 1901.

4. *Verevchin I.* Istoricul variolei în Rusia și măsurile pentru stăvilirea ei. Petersburg 1867.

5. *Vladăchin B. V.* Material relativ la epidemia de holeră în 1892—1895 în Rusia europeană. Teză Petersburg 1899.

6. *Galanin M. I.* „Ciuma bubonică. Istoricul ei, întinderea geografică, etiologia, simptomatologia și profilaxia“. „Vesŭitorul igienii obștești“. („Vestnik obcestvennoi gigenai“) 1892 N. 15, 16, 1894 N. 21, 1895 N. 22, 23, 24.

7. *Herzenstein G. M.* Câteva cuvinte despre istoricul epidemiei de difterie în Rusia. „Vraci“ 1880, N. 22.

8. *Henrichson C.* Descrierea epidemiilor de holeră în 1866 și 1872. Odesa 1893.

9. *Gryzdev V. C.* „O privire scurtă asupra istoricului obstetricii și ginecologiei în Rusia“, „Instituiile de Obst. și Ginec. în Rusia“, Petersburg 1910. (Cu date despre instituiile din Basarabia).

10. *Derbec F. A.* Istoricul epidemiilor de ciumă în Rusia dela înființarea imperiului până în prezent „Vesŭitorul igienii obștești al medicinei legale și practice“, („Vestnik obcestvennoi gigenai, sudevnoi i prakticeskoi mediŭinai“) August 1905.

11. *Corescenco A. O.* „Expunerea istorică a ciumei dela 1770 până la 1772 în Europa sud estică.“ „Jurnalul medical dela Moscova“ (Moskovskii vracevnai jurnal“ 1854.

12. Materiale pentru istoria medicinei în Rusia. Petersburg. Editura departamentului de medicină 1881—1884.

13. *Resetillo D. F.* „Lepră”. Expunerea istoricului, a întinderii geografice, a statisticet, a etiologiei leprei. Petersburg 1904.

14. *Sudacov A. I.* „Privire istorică asupra epidemii-
lor de ciumă și etiologia cumei”. Știrile Universității din
Tomsk („Izvestii imperatorskogo Tomskogo Universiteta”),
1897, vol. XII *).

II. Din bibliografia lui *E. Flatow* **)

1. *Seidlitz*: Contribuții la istoria campaniei în Turcia
în anii 1828 și 1829, din punct de vedere medical.

2. *Petersenn*: Observațiuni asupra febrei pestilențiale
epidemice, care a bântuit în anul 1829 în Varna. Co-
municată de prof. Sahmen.

3. *Rink*: Asupra cumei care a bântuit în spitalul
militar rusesc din Adrianopole în 1829. Comunicată de
N. Seidlitz.

4. *Witt*: Asupra particularităților climei Munteniei
și Moldovei și asupra așa numitei epidemii valahe, care
a bântuit în armata a II-a rusească în timpul războiului
turcesc.

*) În legătură cu aceste date bibliografice dăm și vreo câteva in-
formații asupra instituțiilor de învățământ medical inferior din Basarabia.

A) La 19 Martie 1907 s'a înființat la Chișinău o Societate a
subchirurgilor (felcerilor), în care erau înglobați subchirurgii și moașele.

B) Încă din 1887 exista tot la Chișinău o școală de subchirurgie
și moașe. Durata studiilor la această școală era de 4 ani și se primeau
elevi între 18 și 40 de ani. În 1913 școala avea 128 elevi.

C) Pe lângă spitalul evreesc din Chișinău exista de la 1908 o
școală de moașe de gradul I și II. În școala de gradul I erau primite
elevi cu patru clase de liceu, durata studiului fiind de doi ani. În cele
de gradul II se primeau elevi cu școala primară, care-și terminau studiile
într'un an.

**) *E. Flatow*. „Die Pest in der russischen Armee auf dem euro-
päischen Schauplatz des russisch-türkischen Krieges 1828—1829” în
„Sudhoffs Archiv für Geschichte der Medizin” Leipzig 1929, vol. 22,
Nr. 2, p. 151—173.

Toate aceste lucrări au fost editate într'un volum de *F. A. Simon* la Hamburg în 1854, sub titlul „Medizinische Geschichte des russisch-türkischen Feldzuges 1828 und 1829”. E de notat că lucrarea lui *Witt* e notată cu exact același titlu, însă cu alt loc și an de apariție, de *Crăiniceanu* în „Literatura medicală românească”. *Crăiniceanu* cunoaște prima ediție germană tipărită în Leipzig și Dorpat în anul 1844; el mai amintește că ediția germană a fost tradusă după un original rusesc, pe care noi nu l-am putut însă găsi în nici o bibliografie.

III. Din bibliografia lui *Arcadie Ivanov*. *)

1. *Dr. M. I. Galanin*: „Ciuma bubonică și dezvoltarea ei istorico-geografică”. Sf. Petersburg, 1897.

2. *G. Diatropt*: „Despre ciumă”. Odesa, 1897.

3. *Dr. Eugen Gurin*: „Probleme moderne și tratamentul cumei bubonice”. Chișinău, 1897.

4. *Dr. E. M. Weinstein*: „Ciuma”. Manual practic pentru medici și studenți. Odesa, 1911.

5. *Prof. Dr. Kianitin*: „Ciuma omului”. Odesa, 1911.

6. *R. Cetinkin*: „Despre ciuma din războiul 1828—1829”. Varșovia, 1838 (amintită și în bibliografia lui *Crăiniceanu*, unde numele autorului e greșit scris *Ceturkină*).

7. *Dobronravov*: „Reflexiuni despre ciuma observată în războiul din 1828—1829”. Moscova, 1837, (amintită și de *Crăiniceanu*).

8. *Dr. Arhanghelschi*: „Scrierile complete”. Ed. depart. de medicină. Sf. Petersburg, 1879.

II.

Trei bilete de carantină română-ruse din 1829—1830.

Prin bunăvoința d-lui *V. A. Bogdan* din Iași, Institutul de Istoria Medicinii din Cluj a intrat în posesiunea

*) Cf. *Arcadie Ivanov*: „Epidemia de ciumă 1828—1830 în Principate, după izvoare medicale contemporane rusești”. Teză de doctorat, Cluj, 1926 (lucrare din Institutul de Istoria Medicinii, ms. nr. 72 p.).

a trei bilete de carantină, scrise în cea mai mare parte în limba rusească, pe alocuri însă și cu text românesc. *)

Le dăm aici în traducere :

1. *Bilet scris cu mâna pe un sfert de coală de hârtie solidă de concept. Hârtia poartă filigrana „Kronstadt“ (Brașov). Tot textul este rusesc :*

„Bilet.

Posesorului acestuia, Doctorului urban din târgul Călărași, Patrachie, care merge la cetatea Silistra pentru treburile sale personale dela data de mai jos pe timp de o „sutki“ (adică 24 de ore, nota trad.), care la înmânarea biletului a fost examinat de Ișner, însărcinat cu serviciul de ștabsmedic, nu i s'a găsit nici un semn de boală dubioasă. Pentru exactitatea căruia adevăresc prin iscălitura mea și aplicare stampilei. Târgul Călărași, Decembrie, ziua 1 (?), anul 1829. Însărcinatul cu serviciul de comandant al Târgului Călărași, regimentul 18 Jägeri (vânători)“.

No. 469.

Locul sigiliului ss. Draporgic (locotenent).
regimentului de vânători. K. (nedescifrabil),

2. *Bilet tipărit în rusește cu întregiri manuscrise pe un sfert de coală de hârtie groasă de concept. Pe verso un scuri text românesc, tipărit și întregit cu manuscris. Textul rusesc depe față :*

„Bilet.

Prezentul s'a dat d-lui Doctor Patriki, că după examinare nu s'au găsit semne de boală contagioasă. Spre adevărirea căruia fapt i s'au eliberat prezentul cu iscălitură și stampilă. Comitetul suprem pentru stavilirea infecției,

*) Ținem să mulțumim în acest loc domnului prof. I. Lupaș, care a binevoit să ne descifreze textele românești scuse cu litere cirlă foarte neciteje.

organizat în oraşul Bucureşti. Martie Ziua
Anul 1830.

Membrul comitetului, General major (ss.) îndescifrabil.

Membrul Doctor (ss) îndescifrabil“.

(Sigil: vultur rusesc cu două capete, şi inscripţie circulară: Comitet, etc.)

Nr. 7293.

Pe verso se găseşte textul românesc:

„După adevărea Doforului Mayer pleacă Patrichie
cu o slugă.

(ss) Th. Clucer(?)“.

1830, Mai.

3. *Al treilea bilet e scris în întregime cu mâna pe
hârtie groasă de concept. Textul e în întregime românesc,
numai viza dela stârşit e rusească:*

„Carantina Piua=Petrii.

Doctorul Patrichie al acestei carantini, bolnăvindu-se
de friguri şi peripneumonie, merge la Bucureşti să se caute
de boala cea rea, care făcându-se cercetare aici de nacealnicul
carantinii i comisar şi de etapli=nacealnic, nu s'au
aflat cu nici o pricină despre partea molimei şi de aceea
de a fi crezut i s'a dat acest bilet spre încredinţare=i.
1830, Iulie 25“.

[Ruseşte]: „Comandantul punctului de carantină con-
silier titular (ss) nedescifrabil.

Dela comandantul carantinei

Piua=Petrii.

(ss) J. Kotivilov.

[Sigil cu vulturul munte-
nesc şi inscripţie: Caran-
tina Pina=Petrii].

Comandantul etapei Piua=Petrii, Stabscăpitan (ss) Ki-
libolotski“.

[Sigil rusesc cu inscripţia
Stampila 2 a etapei Piua=
Petrii“].

Dr. VALERIU BOLOGA și Dr. ALEX. BACH-
LAJANSKII: Notes médico-historiques.

I. *Contribution bibliographique à l'histoire de la médecine en Bessarabie et à l'histoire des épidémies dans les armées russes qui occupèrent les Principautés en 1829.*

Les auteurs donnent une bibliographie des travaux médico-historiques russes intéressant l'histoire de la médecine en Roumanie, en utilisant l'œuvre bibliographique du professeur Rossisky (Moscou 1928), et les travaux de E. Flatow (Leipzig 1958) et de A. Ivanow (Cluj 1926). Il s'agit surtout de travaux concernant des épidémies de la peste.

II. *Trois billets de quarantaine romano-russes de 1829—30.*

Les billets concernent la dernière épidémie de peste dans l'Europe orientale. Ils sont au nom du médecin Patrikie, de Calaraș, qui se rendant à Silistrie et à Bucarest a passé trois fois la quarantaine de Piuș-Petrii.

